

capacities (16 children!), classic patterns of marriage, pregnancy and child death are discussed in terms of symbolic capital for her and her daughter. Court residences are analyzed in terms of female space and access, even leading to the discovery of separate kitchens for the Emperor in the Vienna castle and for the Empress in a nearby building (354). Iconographies and stories of the Virgin Mary, female patron saints such as Elizabeth of Hungary and female predecessors like Empress Eleonora are discussed to contextualize the education and socialisation of the young archduchess.

The outstanding contextualization of the central European dimensions of the Habsburg dynasty explains the second half of the title; this is where this monograph is at its best. Elizabeth's baptism, with the Hungarian bishop Miklós Oláh as godfather, and the Spanish court lady Ana Maria Lasso de Castilla as godmother serves as an introduction into both the family and dynastic background and into international history. The narrative switches with remarkable ease from Vienna and Wiener Neustadt to Prague, Bratislava, Frankfurt, Munich and Augsburg, and deals extensively with their city histories and architectures. Especially the Bohemian and Hungarian regions are under scrutiny, but Spain and the Low Countries also receive due attention. In this context, it is somehow disappointing that the story ends *in medias res*: the marriage negotiations with Charles IX are hastily summarized in one final paragraph. One might wonder why no reference is made to the fact that Elizabeth preferred to return to Vienna after the mourning period following her husband's death in 1574, even if this required leaving her daughter behind in France. Both elements perfectly fit in the storyline of the book and would have helped to put the childhood and adolescence of the protagonist in a wider perspective.

The Archduchess Elizabeth of course left few sources of her own during the first fifteen years of her life. The author compensates for this scarcity of evidence with an abundance of other sources ranging from the classic correspondence and court documents to literature, images, music, art, and

festival or ceremonial accounts. This broad scope implies that this biography should be understood more as a 'thick description' in four long chapters (three of which are more than a hundred pages long) than as a clearly focused account. Chapter four for example deals consecutively with the war in Hungary, court gardens, music, court preachers, jesuit history including their schools, printing presses and dramaturgy, early modern charity and ideals of female monasticism. In addition, the reader has to cope with many suggestions and speculations, perhaps characteristic for the biographic genre, but reinforced here through the description of a girl before the age of fifteen: 'It is difficult to imagine that the eleven-and-a-half-year-old princess did not at least offer a prayer on behalf of her little siblings. She probably remembered [...]' (280). Even so, this monograph is a successful attempt at providing the full story, without privileging either the political or the cultural perspective.

VIOLET SOEN, K.U. LEUVEN

González de León, Fernando, *The Road to Rocroi: Class, Culture and Command in the Spanish Army of Flanders, 1567-1659* (History of Warfare 52; Leiden, Boston: Brill, 2009, xvi + 406 blz., ISBN 978 90 04 17082 7).

In het beknopte dankwoord spreekt de auteur over 'a labor of years', zonder een enkel jaartal te bieden als houvast voor de wordingsgeschiedenis van dit boek. We moeten echter ver terug in de tijd. González de León promoveerde namelijk al in 1991 aan de Johns Hopkins University in Baltimore. Het gaat hier dus om de handelseditie van een achttien jaar oud proefschrift. Het verzwijgen van deze voorgeschiedenis maakt dat we in het duister blijven over de aanpassingen. Er is recente literatuur gebruikt, maar in hoeverre heeft dit het inzicht van de auteur beïnvloed? We weten het niet, zoals we evenmin weten waarom deze mystificatie heeft plaatsgevonden.

Bij het doornemen van de literatuurlijst bleek dat de auteur geen gebruik heeft gemaakt van primaire of secundaire bronnen in de Nederlandse taal. Dit in tegenstelling tot historici als Geoffrey Parker en Jonathan Israel, om slechts enkele door hem veel gebruikte auteurs te noemen die over de vroegmoderne Nederlandse geschiedenis hebben geschreven en wel Nederlands hebben geleerd. Hierdoor kan hij bijvoorbeeld geen gebruik maken van de recente dissertaties uit het Amsterdamse project van Marjolein 't Hart en Henk van Nierop. Griet Vermeesch, Peter De Cauwer en vooral Erik Swart met zijn studie over het Staatse leger tussen 1568 en 1590, hadden González de León zeker iets te bieden gehad. Nu blijft de dialoog uit.

Ondanks het gebrek aan Nederlandstalige bronnen, valt er veel moois te vinden in dit gerijpte proefschrift dat vooral in dialoog staat met de dissertatie van de al genoemde Geoffrey Parker, *The Army of Flanders and the Spanish Road: The Logistics of Spanish Victory and Defeat in the Low Countries Wars, 1567-1659* (1972). Beide historici zoeken naar een verklaring voor het mislukken van de Spaanse interventie in de Nederlandse Opstand. Waarom kreeg het Spaanse wereldrijk dat stelletje rebellen toch niet klein? In de heruitgave van zijn boek uit 2004 laat Parker weten dat hij door *The Road to Rocroi* beseft dat hij meer over 'combat effectiveness' had moeten schrijven in zijn *Army of Flanders*. De nadruk ligt bij Parker echter op de logistieke problemen, terwijl hij later vooral ook de 'imperial overstretch' van het rijk van Filips II zal gaan benadrukken (*The Grand Strategy of Philip II*, 2000).

Uit het betoog van González de León blijkt dat de hertog van Alva aan het begin van de Opstand een professionele militaire organisatie wist neer te zetten, waarbij praktijkervaring voor de officieren van meer waarde was dan een hoogadellijke afkomst. De hertog zou zelfs een heuse 'school' in de Nederlanden hebben ontwikkeld. Veel van Alva's officieren schreven ook traktaten over de militaire professe. Na het vertrek van de hertog begon het systeem langzaam af te brokkelen en ten tijde van het Twaalfjarig Bestand was er weinig meer over

van dit gevreesde leger dat zijn tijd ver vooruit was geweest, maar nu achterhaald was door de hervormingen van Maurits.

De voornaamste betooglijn bij González de León betreft de benoeming van de hoge officieren. Onder Alva waren dat voornamelijk ervaren beroepssoldaten, die zelfs tot de hoogste rangen konden doordringen. Dit klopt echter zeker niet altijd, maar de vaak geuite beschuldigingen van nepotisme vanwege de benoeming van Alva's onervaren zoon Don Fadrique en zijn schoonbroer (en neef) Don Fernando verstoep de auteur in een noot (68). Ook behoorde niet iedereen tot de school van Alva en het leger van Alva was minder professioneel en harmonieus dan de auteur ons wil laten denken. Het lijkt erop dat González de León dat beeld schetst om de tegenstelling met de latere periode beter uit te laten komen.

In het verdere verloop van het boek krijgen we keer op keer te horen dat het daarna bergafwaarts ging met het koninklijke leger in *Flandes*. Aartshertog Albrecht benoemde vooral adellijke hovelingen op hoge militaire posten en die waren meer geïnteresseerd in het rijke Brusselse hofleven dan in het leger te velde. Gaspar de Guzmán, de beroemde Conde-Duque de Olivares, zou na de hervatting van de oorlog proberen om het leger in de oude glorie uit de tijd van Filips II te herstellen. Het ontbrak het leger volgens hem aan leiders. Zijn pogingen tot hernieuwde professionalisering mislukten echter en toen ging hij steeds meer steunen op de hoge Spaanse adel, zodat er sprake was van een proces van hispanisering, aristocratisering en zelfs re-feodalisering van het leger.

De regering kon uiteindelijk niet meer zonder de steun van de hoge Spaanse adel en verloor de controle over hen. Ten tijde van Alva hadden de edelen in hun militaire carrière geïnvesteerd en leerden ze tijdens hun actieve dienst in op hun eigen vermogen; in de zeventiende eeuw zou de adel juist vermogen gaan opbouwen dankzij de inkomsten uit de militaire functies. Het werd een leger onder leiding van de hoge adel, die zelf liever aan het hof bleef, zeker in de koude wintermaanden, en die zich

op veldtocht liet vergezellen door een enorm gevolg van personeel en goederen. Tegelijkertijd verlieten de oude vechtjassen het leger omdat ze zonder adellijke titels geen uitzicht hadden op promotie.

Het koninklijke leger in de Nederlanden liep volgens González de León uiteindelijk vast in allerhande conflicten: de professionals tegen de onervaren aristocraten, de infanterie tegen de in macht groeiende cavalerie, de dominante Spanjaarden tegen de officieren van de andere naties, de vaste koninklijke troepen tegenover de steeds noodzakelijker wordende hulplegers. Het uitdijende officierskorps (in 1658 zelfs één officier op vier soldaten) en de besluiteloosheid over de keuze tussen een sterke man als leider en bestuur door een raad, veroorzaakten nog meer problemen. Uiteindelijk mondde dit alles uit in de vernietigende nederlaag bij Rocroi (1643), veroorzaakt door een opeenstapeling van fouten door het koninklijke leger.

Er is al veel geschreven over de Spaanse politiek en het leger in de Nederlanden, maar de aandacht lag tot nu toe vooral bij de zestiende eeuw. Nu hebben we zeker voor de tijd van Olivares een zeer intelligent geschreven en betrouwbaar werk over het Spaanse leger in *Flandes*. Het vormt zowel een alternatieve analyse als een vervolg op het werk van Geoffrey Parker en biedt ons zo nieuw inzicht in de oorzaken van het falen van het Spaanse leger bij het onderdrukken van de Nederlandse Opstand.

RAYMOND FAGEL, UNIVERSITEIT LEIDEN

Zwet, Han van, **Lofwaardighe dijkagies en miserabele polders. Een financiële analyse van landaanwinningprojecten in Hollands Noorderkwartier, 1597-1643** (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 2009, Amsterdamse Historische Reeks. Grote Serie 37; Hilversum: Verloren, 2009, 552 blz., ISBN 978 90 8704 106 9).

Over de geschiedenis van de Noord-Hollandse polders en droogmakerijen is vanaf de negentiende eeuw veel gepubliceerd, maar Van Zwet constateerde dat de economische aspecten daarbij onderbelicht waren gebleven. Zijn vraagstelling bestond uit drie onderdelen. Op de eerste plaats wilde hij zo exact mogelijk vaststellen hoeveel er tussen 1600 en 1650 werd geïnvesteerd in polders en droogmakerijen in Holland ten noorden van het IJ. Verder wilde hij weten hoe deze projecten renderden en of het geld dat erin belegd was meer of minder opbracht dan in andere in die tijd geliefde beleggingsobjecten zoals staatsleningen of aandelen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. De derde en laatste vraag luidde wie er in dit nieuwe land investeerden en wat hen dreef.

Onderzocht werden de Zijpepolder, de Wieringerwaard, de Beemster, de Purmer, de Wijde Wormer, de Heerhugowaard, de Schermer en de Starnmeer. Deze projecten werden tussen 1598 en 1647 gerealiseerd. In oppervlakte gemeten zijn zij goed voor 86 procent van de landaanwinst in de periode 1597-1650. Vóór 1597 had men in deze streek al wel ervaring opgedaan met het droogmalen van meren, maar dat waren kleine projecten. Na de droogmaking van de Starnmeer, ten zuiden van De Rijp, in 1643 verdween de animo. De pachten begonnen in die tijd te dalen, gevolgd door stijgende belastingen (de buitengewone verpondingen) en in de achttiende eeuw door bekende rampen als veepest en paalworm. De drie vragen konden worden beantwoord doordat de financiële archieven van enkele polders en droogmakerijen goed bewaard gebleven zijn.